

УДК 378

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.131624>

*Інна Радзівілова, здобувач кафедри педагогіки та психології професійної освіти
Національного авіаційного університету, м. Київ*

КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БОРТПРОВІДНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Автор аналізує праці українських і зарубіжних учених з метою уточнення сутності поняття “готовність майбутніх фахівців до професійної діяльності” і надання власного визначення готовності майбутніх бортопроводників до професійної діяльності. У статті розглянуто структуру готовності майбутніх бортопроводників до професійної діяльності; визначено, що структура готовності майбутніх бортопроводників до професійної діяльності складається з п'яти взаємопов'язаних компонентів, а саме: ціннісно-цільового, когнітивно-змістового, процесуально-діяльнісного, оцінно-результативного, рефлексійного.

Ключові слова: *готовність; готовність до професійної діяльності; майбутні бортопроводники; структура; компонент; компонентний склад; структура готовності.*

Лит. 6.

*Inna Radzivilova, Applicant of the Pedagogy and Psychology of Vocational Education Department
National Aviation University, Kyiv*

COMPONENT-BASED STRUCTURE OF FUTURE FLIGHT ATTENDANTS' READINESS TO PROFESSIONAL ACTIVITIES

The author analyzes the research works by Ukrainian and foreign scientists in order to specify the content and essence of the notion “the future specialists' readiness to professional activities” and gives the definition of the concept “the future flight attendants' readiness to professional activities”. The author finds out that the future specialists' readiness to professional activities is considered as an integrative quality, harmonic unity of convictions, points of view, motives etc.; the complex unity which consists of some interconnected components etc. The author explains that in different research works the structure of the future specialists' readiness to professional activities consists of different components depending on the understanding given to the abovementioned concept by present-day scientists. In the article the future flight attendants' readiness to professional activities is regarded as a definite condition being in which the future attendants comprehend their own abilities, able to apply acquired knowledge and skills necessary to perform the professional duties successfully, able to take responsibility for actions in difficult situations, organize own actions correctly and foresee positive and negative consequences considering the made decisions. In the article the structure of the future flight attendants' readiness to professional activities is discussed. Taking into account the points of view of Ukrainian and foreign scientists on the structure of readiness to professional activities, the author thinks that the future flight attendants' readiness to professional activities consists of five interrelated components: value-based and target-oriented, cognitive and content-related, procedural and activity-based, estimative and resultative, reflexive.

Keywords: *readiness; readiness to professional activities; the future flight attendants; a structure; a component; component-based structure; a structure of readiness.*

Постановка проблеми. Високі вимоги до якості підготовки здобувачів вищої освіти, що висуває сучасне українське суспільство, пов'язані із стрімким розвитком науки і техніки, а також професійної мобільності майбутніх фахівців. Зважаючи на це, сучасна вища школа в Україні зорієнтована на формування і розвиток у студентів різних спеціальностей готовності до професійної діяльності.

Аналіз останніх публікацій. Дослідженням проблеми формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності займалися С. Будак [1], Н. Котенко [2], В. Марігодов [3],

С. Моторна [3], Ю. Пелех [4], О. Полозенко [5], Д. Швець [6]. Ученими здійснено суттєві напрацювання щодо вивчення змісту, сутності і структури готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності. Проте, теоретичні аспекти формування готовності майбутніх бортопроводників до професійної готовності залишаються малодослідженими.

У зв'язку з цим, **мета статті** полягає в уточненні змісту і сутності поняття “готовність до професійної діяльності”, визначенні сутності поняття “готовність майбутніх бортопроводників до професійної діяльності” і теоретичному

КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БОРТПРОВІДНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

обґрунтуванні структури досліджуваного феномену.

Виклад основного матеріалу. Вивчення наукових доробків українських і зарубіжних учених щодо з'ясування природи значення поняття "готовність до професійної діяльності" надає підстави для констатації факту, що попри розповсюдженість його використання на різних рівнях, зміст, що вкладається в нього, потребує ретельного аналізу й обґрунтування. Так, Ю. Пелех визначає готовність майбутнього викладача як інтегративну якість особистості, спрямовану на адекватну реакцію щодо можливості ситуативного вирішення універсальних (різнопланових) завдань із допомогою активізації та застосування набутої у навчально-виховному процесі системи компетенцій, що означені за таких умов диференційно-варіативними видозмінами [4, 23].

Н. Котенко, яка досліджує проблему вдосконалення підготовки майбутніх техніків галузі зв'язку, під готовністю до професійної діяльності розуміє "гармонійне поєднання переконань, поглядів, мотивів, знань, умінь, навичок і досвіду, що сприяють успішному виконанню професійних завдань" [2, 28]. Учена зазначає, що майбутні фахівці готові до професійної діяльності, якщо володіють потрібним теоретичним матеріалом та практичними навичками для виконання того чи іншого завдання в межах обраної професії; здатні адекватно реагувати на ситуації, що виникають у процесі трудової діяльності; уміють знаходити підходи до розв'язання тих чи інших проблем; володіють комунікативними здібностями; а також уміють підтримувати своє фізичне здоров'я з урахуванням шкідливих факторів обраної професії [2].

Схожу думку дотримує Д. Швець, який під готовністю майбутніх офіцерів МВС України до охорони і забезпечення громадського порядку розглядає "комплексне утворення, що охоплює мотиваційну, когнітивну, діяльнісну та рефлексивну сфери майбутнього офіцера МВС, базується на ґрунтовних теоретичних і практичних знаннях про особливості охорони і забезпечення громадського порядку, проявляється у здатності усвідомлювати значимість майбутньої професійної діяльності з охорони і забезпечення громадського порядку, розкривається та удосконалюється при виконанні відповідних службово-професійних функцій" [6, 46].

С. Будак зазначає, що готовність до професійної діяльності є психофізичним станом фахівця, який володіє знаннями, вміннями, навичками, в якому він може негайно перейти до

безпосереднього виконання своєї професійної діяльності [1].

В. Марігодов і С. Моторна пропонують розглядати структуру готовності до професійної діяльності у вигляді чотирьох компонентів, зокрема, потребнісно-мотиваційному, комунікативно-організаційному, пізнавальному і морально-орієнтованому [3]. До складників потребнісно-мотиваційного компонента вчені відносять мотиви, потреби, спонукання до професійної діяльності. Організаторські і комунікативні здібності є невід'ємними складниками комунікативно-організаційного компонента, оскільки саме від рівня їхньої сформованості залежить ступінь здатності майбутніх фахівців ефективно організовувати професійне спілкування з іншими учасниками комунікативного процесу, працювати в команді, спонукати партнерів до спілкуванню до спільної плідної праці. Пізнавальний компонент становлять набуті в процесі навчання знання, уміння і навички, морально-орієнтований – моральна зрілість і психологічна готовність майбутніх фахівців до професійної діяльності [3].

У складі психологічної готовності майбутніх фахівців аграрної галузі О. Полозенко виокремлює мотиваційний, ціннісний, рефлексивний, регулятивний, когнітивний і діяльнісний компоненти [5, 217]. Учена вважає, що основу мотиваційного компонента складає сукупність мотивів, зокрема, мотиви "інвестицій", самоактуалізації, самовдосконалення, спрямованості на професійну діяльність, перспективи професійного зростання, досягнення, афіліації, допомоги іншим тощо. Саме ці мотиви, на думку О. Полозенко, слугують орієнтиром у професійній, соціальній та пізнавальній активності, оскільки спрямовані на задоволення як особистісних інтересів і потреб, так і на розв'язання професійних завдань, які стоять перед майбутніми фахівцями [5]. До складових ціннісного компонента професійної готовності майбутніх фахівців аграрної галузі вчена відносить професійні та особистісні цінності. Під професійними цінностями науковець розуміє "цінність суспільної праці аграрника; збереження навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів України; професійного зростання та досягнення професійного успіху в професійній діяльності; професійній самореалізації; професіоналізму; відданості професії; позитивного ставлення до оточення; цінності, які відображають альтруїстичних характер професійної діяльності (допомога іншим, турбота про них); афіліативні

КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БОРТПРОВІДНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

цінності” [5, 217], а під особистісними – “цінність смислоттєвого вибору і наповнення діяльності сенсом, значущим для усього життя; розкриття та реалізації власного потенціалу; самоствердження; самопізнання; само актуалізації; самовдосконалення і самотворення; власної індивідуальності; освіченості та самоосвіти протягом життя; цінність морально-етичних принципів” [5, 217]. Рефлексивний компонент психологічної готовності фахівця аграрної галузі до професійної діяльності сприяє всебічному розвитку і саморозвитку особистості аграрника, здобуттю нових смислів і цінностей, усвідомленню причин власних успіхів і невдач, творчому підходу до професійної діяльності, прогнозуванню наслідків власних дій тощо. Учена слушно зазначає, що наявність сформованих навичок рефлексії дає майбутнім фахівцям змогу розуміти і пізнавати як себе, так і власне оточення, що позитивно впливає на їхню працездатність і ефективність виконання професійної діяльності. Під когнітивним компонентом науковець розглядає певний результат і рівень сформованості психологічних знань, психологічну грамотність, обізнаність про сутність психологічної складової майбутньої професії тощо, а під діяльнісним – “ступінь практичної готовності майбутніх фахівців аграрної галузі до використання психологічних знань у професійній діяльності” [5, 218]. Останнім компонентом у структурі психологічної готовності фахівця аграрної галузі до професійної діяльності є регулятивний. Цей компонент, на думку О. Полозенко, детермінує готовність і вміння майбутніх фахівців гнучко реагувати на мінливість ситуацій в динамічних умовах розвитку суспільства, регулювати власну поведінку, емоційні стани, послідовність самореалізації і досягнення цілей, здійснювати самоконтроль, розвиток і оцінку результатів власної діяльності.

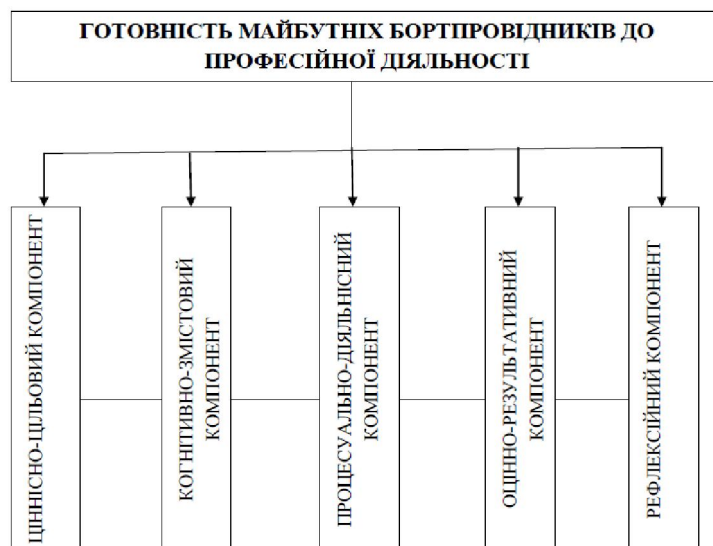
Досліджуючи проблему вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців галузі зв'язку, Н. Котенко доходить висновку, згідно з яким структуру готовності майбутніх техніків галузі зв'язку до професійної діяльності складають два види готовності, зокрема психологічна і розумова. Психологічну готовність вчена розуміє як “поєднання конкретних професійних чеснот особистості та намагання зробити їх змістом соціальної роботи, професійною метою” [2, 52]. Компонентами психологічної готовності є оцінювальний, орієнтацій, вольовий і мотиваційний. Оцінювальний компонент включає самооцінку професійної підготовки, здатність розв'язувати професійні завдання оптимальним

шляхом, потребу фахівця в професійному самовдосконаленні. У складі орієнтаційного компонента дослідниця вирізняє індивідуально-типологічні особливості людини, які сприяють успішному виконанню певних дій. До структури вольового компонента Н. Котенко відносить вольові процеси, що забезпечують успішний перебіг і результативність діяльності техника галузі зв'язку; емоційний тонус, емоційну сприйнятливність, цілеспрямованість, самовладання, наполегливість, ініціативність, рішучість; мотиваційного – усвідомлення та прийняття мотивів, що дає змогу ефективно здійснювати навчальну та, у майбутньому, професійну діяльність [2, 52]. Розумова готовність, на думку вченої, є “володінням на належному рівні знаннями, умінням, навичками і досвідом у виконанні завдань певного виду (наразі мова йде про професійні завдання, що постають перед фахівцем галузі зв'язку)” [2, 57]. Тобто, знання, уміння, навички і досвід є структурними компонентами розумової готовності майбутніх техніків галузі зв'язку до професійної діяльності.

Отже, ураховуючи погляди українських і зарубіжних учених, готовність до професійної діяльності розуміємо як певний стан особистості, у якому майбутні бортпроводники усвідомлюють значення власних можливостей, здатні використовувати набуті знання, уміння та навички, необхідні для успішного виконання професійних обов'язків, здатні брати на себе відповідальність у складних ситуаціях, правильно організувати власні дії, а також *передбачати позитивні й негативні наслідки відповідно до прийнятих рішень. Крім того, проведений теоретичний аналіз, власні дослідження стосовно окресленої проблеми, дають змогу зробити певні висновки щодо компонентного складу готовності майбутніх бортпроводників до професійної діяльності.* Так, на нашу думку, структура готовності майбутніх бортпроводників до професійної діяльності складається з п'яти взаємопов'язаних компонентів, а саме: *ціннісно-цільового, когнітивно-змістового, процесуально-діяльнісного, оцінно-результативного, рефлексійного (рис. 1).*

Висновки. Таким чином, результати аналізу наукової літератури дають нам змогу стверджувати, що виокремлення різної сукупності компонентів у структурі готовності майбутніх бортпроводників до професійної діяльності значним чином залежить від розуміння вченими змісту і сутності цього феномену. Структура готовності *майбутніх бортпроводників до професійної діяльності, на нашу думку,*

КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ БОРТПРОВІДНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рис. 1. Схематичне зображення компонентного складу готовності майбутніх бортопровідників до професійної діяльності

складається з п'яти взаємопов'язаних компонентів, до яких відносимо ціннісно-цільовий, когнітивно-змістовий, процесуально-діяльнісний, оцінно-результативний і рефлексійний.

Перспективи подальших досліджень полягають у виявленні й обґрунтуванні педагогічних умов формування готовності майбутніх бортопровідників до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будак С.В. Формування готовності студентів до іншомовної діяльності з дошкільниками. Монографія зі спецпрактикумом у двох книгах // Сергій Валерійович Будак. – Київ: Видавничий Дім “Слово”, 2008. – 288 с.

2. Котенко Н. О. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх техніків галузі зв'язку в процесі навчальних практик: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Наталія Олексіївна Котенко. – Вінниця, 2013. – 277 с.

3. Маригодов В. К. Педагогика и психология: аспекты активизации творчества и готовности к профессиональной деятельности: учебное пособие для технических вузов / В. К. Маригодов, С. Е. Моторная. – Севастополь: СевНТУ, 2004. – 170 с.

4. Пелех Ю. В. Теоретико-методичні засади ціннісно-сислової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності: автореферат дисертації на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спеціальність 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Юрій Володимирович Пелех. – Київ, 2010. – 36 с.

5. Полозенко О. В. Модель формування

психологічної готовності майбутніх фахівців аграрної галузі до професійної діяльності / О. В. Полозенко // Проблеми сучасного педагогічного образования. Сер.: Педагогика и психология. – Сб. статей. – Ялта: РИО КГУ, 2014. – Вып. 46. – Ч. 4. – С. 213–220.

6. Швець Д. В. Підготовка майбутніх офіцерів МВС України до охорони і забезпечення громадського порядку в процесі фахової підготовки: дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Дмитро Володимирович Швець. – Київ, 2016. – 225 с.

REFERENCES

1. Budak, S.V. (2008). *Formuvannia hotovnosti studentiv do inshomovnoi diialnosti z doshkilnykamy* [Formation of students' readiness to foreign-language activities with preschoolers]. Kyiv: Slovo Publ., 288 p. [in Ukrainian].

2. Kotenko, N. O. (2013). *Formuvannia hotovnosti do profesiinoi diialnosti maibutnikh tekhnikiv haluzi zviazku v protsesi navchalnykh praktyk* [Formation of readiness to professional activities among the future technicians of telecommunications industry during the educational practice]. *Candidate's thesis*. Vinnytsia, 277 p. [in Ukrainian].

3. Marigodov, V. K. & Motornaya, C. Ye. (2004). *Pedagogika i psikhologiya: aspekty aktivizatsii tvorchestva i gotovnosti k professionalnoy deyatelnosti* [Pedagogy and psychology: aspects of actualization of creativity and readiness to professional activities]. *Doctor's thesis*. Sevastopol: SevNTU Publ., 170 p. [in Russian].

4. Pelekh, Yu. V. (2010). *Teoretyko-metodychni*

zasady tsinnisno-smyslovoi hotovnosti maibutnoho pedahoha do profesiinoi diialnosti [Theoretical and methodical foundations of future teachers' value-based readiness to professional activities]. Kyiv, 36 p. [in Ukrainian].

5. Polozenko, O. V. (2014). Model formuvannia psykholohichnoi hotovnosti maibutnikh fakhivtsiv ahrarnoi haluzi do profesiinoi diialnosti [Model of forming future agrarian readiness to professional

activities]. *Problems of modern pedagogic education. Series: pedagogy, psychology*. Yalta: RYO KHU Publ., vol. 46., part. 4., pp. 213–220. [in Ukrainian].

6. Shvets, D. V. (2016). Pidhotovka maibutnikh ofitseriv MVS Ukrainy do okhorony i zabezpechennia hromadskoho poriadku v protsesi fakhovoi pidhotovky [Professional training of future officers of MIA of Ukraine to protection of public order and security]: *Candidate's thesis*. Kyiv, 225 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 12.03.2018

УДК 371(09)(477.8)

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.131625>

Леся Бодак, аспірант кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ОСТАП МАКАРУШКА ПРО ВПЛИВ ВІЙНИ НА ВИХОВАННЯ ДИТИНИ

У статті розкрито погляди О. Макарушки на соціальні, психологічні та педагогічні аспекти впливу війни та військових дій на формування підростаючого покоління. З'ясовано, що війна спричиняє переоцінку цінностей. Вивчено вплив війни на суспільство, молодь, на формування дисциплінованості, співчуття, справедливості, патріотизму, національної ідентичності, релігійності. Розкрито негативні наслідки впливу війни на молодь, виокремлено завдання вчителя та школи щодо формування позитивних рис характеру молоді. Надано оцінку війни як антигуманному способу розв'язання проблем. Розкрито роль учителів та школи у вихованні учнів у післявоєнний час.

Ключові слова: війна; виховання; учні; школа; цінності виховання; формування характеру; О. Макарушка.

Літ. 6.

Lesya Bodak, Postgraduate Student of the General Pedagogy and Preschool Education Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

OSTAP MAKARUSHKA ABOUT THE IMPACT OF WAR ON THE CHILD HEALTH

The article reveals the views of Ostap Makarushka on the social, psychological and pedagogical aspects impact of the war and military actions on the formation of the young generation. The war influence on society, youth, on the formation of discipline, compassion, justice, patriotism, national identity, religiosity is studied. The negative effects of the war on young people (discord, cynical disrespect for someone else's property, humiliation of human dignity, alcoholism, gross sexual abuse, abuse over religious shrines, etc.) are revealed. The emphasis is on the fact that the young man must be prepared to perform warily obedience, to endure hunger during the few days, thirst, fatigue, insomnia, wounds, injuries, operations, family tortures, caring of relatives, women, children, sadness because of deceased comrades –companies. It is discovered that the war affects the education of discipline, increase and exacerbation of religious feelings, awareness of national identity. The teacher on military examples should form a feeling of compassion, empathy, sensitivity, kindness in the students. Humility, lies, and the merciless hatred of young people are at the same time ruining the foundations of Christian faith and human ethics. It is necessary to form respect to a teacher, mentor, historical traditions, folk heroes, own traditions, holidays, ceremonies. The school did not pay enough attention to the education of such features as organization, accuracy, ability to plan their time, to produce punctuality and accuracy. The school should inculcate love to the work of people; more attention to the practical application of moral and religious values, the use of works of fiction, examples from life. The task of the teacher concerning the formation of positive features of character is described. The evaluation of war as an inhumane way of solving problems is given. The role of teachers and schools in upbringing the students in the post-war period is revealed.

Keywords: a war; an education; the pupils; a school; values of education; the formation of character; Ostap Makarushka.

Постановка проблеми. Сучасний прорив у сфері наукового осмислення війни як явища пов'язане з духовним оновленням українського суспільства, наданням

гласності багатьом негативним явищам війни, які свідомо замовчувалися. Війна руйнує та нищить, приносить із собою страх, біль, страждання. Вона забирає тисячі та мільйони життів, з'являються